

УДК 343.35

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.3.45>

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ОЗНАК СУБ'ЄКТА КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Шарандак А.В.,

*аспірант відділу аспірантури і докторантури
Національної академії Служби безпеки України*

ORCID: 0009-0009-4140-8567

e-mail: jorapo4ta@gmail.com

Шарандак А.В. Проблеми визначення ознак суб'єкта колабораційної діяльності.

Стаття присвячена дослідженню проблемних аспектів визначення ознак суб'єкта кримінального правопорушення, передбаченого статтею 111¹ Кримінального кодексу України, що регламентує відповідальність за колабораційну діяльність.

Вказана норма, яка в Кримінальному законі, цілком логічно, отримала назву «Колабораційна діяльність», включає 7 частин, де описано самостійні склади кримінальних правопорушень, та 1 частину, де описано кваліфікуючу ознаку, яка поширюється не на всі форми колабораційної діяльності, визначені в попередніх частинах. В свою чергу, майже кожна з частин статті 111¹ КК України описує по декілька форм колабораційної діяльності. Зазначені в законі форми прояву колабораційної діяльності за своєю сутністю є різними, водночас, деякі з них, конкурують між собою та іншими правопорушеннями, передбаченими КК України.

Наразі у медіа повідомляється про велику кількість кримінальних проваджень, що відкриваються правоохоронними органами за цією статтею. Зважаючи на реалії сьогодення, кількість справ вказаної категорії лише зростатиме. Відсутність належних методик документування та єдиних підходів може призвести до процесуальних порушень, що, в свою чергу, спровокує збільшення кількості звернень до Європейського суду з прав людини, та, як наслідок, може негативно вплинути на репутацію України як правової держави.

Враховуючи зазначене, прогнозовано відбуваються численні дискусії практиків і науковців на тему як вірного тлумачення, так і покращення змісту ст. 111¹ КК України, а також існуючої та майбутньої судової і слідчої практики. Серед інших проблематик, які стали предметом обговорення в межах ст. 111¹ КК України, окремо постає питання визначення суб'єкта колабораційної діяльності.

У дослідженні увагу зосереджено на аналізі складових елементів спеціального суб'єкта цього правопорушення, включаючи ознаки віку, громадянства, правового статусу. Проведено порівняльний аналіз наукових підходів до визначення спеціального суб'єкта в контексті сучасних правових реалій. Визначено низку дискусійних питань, пов'язаних із неоднозначним тлумаченням правових норм, що регулюють колабораційну діяльність.

Зроблено висновки щодо необхідності вдосконалення законодавчого формулювання статті 111¹ КК України з метою чіткого розмежування суб'єктного складу правопорушення. Запропоновано шляхи подальших наукових досліджень і законодавчих ініціатив у вказаній сфері.

Ключові слова: суб'єкт, склад кримінального правопорушення, спеціальний суб'єкт, колабораційна діяльність, вік суб'єкта, відповідальність юридичних осіб, громадян України.

Sharandak A.V. Problems in defining the characteristics of a subject of collaborative activity.

The article is devoted to the study of problematic aspects of determining the characteristics of the subject of a criminal offense, provided for by Article 111¹ of the Criminal Code of Ukraine, which regulates liability for collaborative activities.

The specified norm, which in the Criminal Code, quite logically, was called «Collaborative activity», includes 7 parts, which describe independent elements of criminal offenses, and 1 part, which describes a qualifying feature that does not apply to all forms of collaborative activity defined in the previous

parts. In turn, almost each of the parts of Article 111¹ of the Criminal Code of Ukraine describes several forms of collaborative activity. The forms of manifestation of collaborative activity specified in the law are different in their essence, at the same time, some of them compete with each other and other offenses provided for by the Criminal Code of Ukraine.

As of today, the media reports on a large number of criminal proceedings initiated by law enforcement agencies under this article. Given today's realities, the number of cases in this category will only increase. The lack of proper documentation methods and unified approaches can lead to procedural violations, which, in turn, will provoke an increase in the number of appeals to the European Court of Human Rights, and, as a result, may negatively affect the reputation of Ukraine as a legal state.

Given the above, it is predicted that numerous discussions will take place among practitioners and scholars on both the correct interpretation and improvement of the content of Article 111¹ of the Criminal Code of Ukraine, as well as existing and future judicial and investigative practice. Among other issues that have become the subject of discussion within the framework of Article 111¹ of the Criminal Code of Ukraine, the issue of determining the subject of collaborative activity arises separately.

The study focuses on the analysis of the constituent elements of the special subject of this offense, including signs of age, citizenship, legal status. A comparative analysis of scientific approaches to the definition of a special subject in the context of modern legal realities has been conducted. A number of debatable issues related to the ambiguous interpretation of legal norms regulating collaborative activities have been identified.

Conclusions have been drawn regarding the need to improve the legislative formulation of Article 111¹ of the Criminal Code of Ukraine in order to clearly delimit the subject composition of the offense. Ways for further scientific research and legislative initiatives in this area have been proposed.

Key words: subject, elements of a criminal offense, special subject, collaborative activity, age of the subject, liability of legal entities, citizen of Ukraine.

Постановка проблеми. Історичні умови для нашої держави, яка ще з 2014 року потребувала визнання окремих видів колабораційної діяльності незаконними на рівні кримінального закону, склались таким чином, що безпосередньо таке поняття як «колабораційна діяльність» увійшло до кримінального законодавства лише у 2022 році. До цього часу окремі види колабораційної діяльності розглядалась через призму інших кримінальних правопорушень, або ж залишались поза межами визначених КК України кримінально-караних діянь.

Введення до чинного Кримінального кодексу України (КК України) статті 111¹ породжує чимало запитань, серед яких окремої уваги потребує й питання суб'єкта колабораційної діяльності. У цій статті норми сформульовані таким чином, що дають підстави для численних дискусій юристів саме стосовно суб'єкта кримінального правопорушення. Актуальність внесення ясності до питання про суб'єкт колабораційної діяльності зумовлена, насамперед тонкою гранню між суміжними кримінальними правопорушеннями та необхідністю уникнення помилок під час кваліфікації діянь за ознаками ст. 111¹ КК України.

Метою дослідження є комплексний аналіз проблемних аспектів визначення ознак суб'єкта кримінального правопорушення, передбаченого статтею 111¹ Кримінального кодексу України, а також розроблення науково обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення законодавчого регулювання ознак спеціального суб'єкта колабораційної діяльності.

Стан опрацювання проблематики. Доповнення Кримінального кодексу України статтею «Колабораційна діяльність» підкреслює актуальність цієї проблеми для нашої держави, і, незважаючи на відносну новизну статті 111¹ КК України, а також те, що наукові дослідження з цього питання розпочались не так давно, вивченню проблемних аспектів, пов'язаних з колабораційною діяльністю, присвячують свої роботи все більше науковців. Зокрема, над питаннями визначення складових зазначеного кримінального правопорушення працювали Є. Письменський, М. Хавронюк, В. Малюк, Р. Мовчан, О. Книженко, А. Вознюк, О. Дудоров, А. Ландіна, С. Чернявський, А. Черняк, А. Швець, Ю. Гавдьо, С. Клименко, О. Кравчук, М. Бондаренко та інші.

Водночас, одностайна думка з приводу розуміння суті суб'єкта колабораційної діяльності в науковій спільноті наразі відсутня.

Виклад основного матеріалу. Оскільки стаття 111¹ КК України не згадується у ст. 22 КК України, то суб'єктами колабораційної діяльності визнаватимуться осудні особи, що досягли 16-ти річного віку. Заради об'єктивності, слід згадати про те, що про ймовірний 18-ти річний вік суб'єк-

та колаборації окремі науковці говорять лише в теоретичних конструкціях [1, с. 60], [2, с. 147], а саме коли не всі форми колабораційної діяльності можуть бути вчинені особою, яка не досягла 18 років, наприклад, у випадку добровільного зайняття громадянином України посади, пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора, або добровільного обрання до таких органів.

Припущення, навіть теоретичні, про 18-ти річний вік суб'єкта не підтримуємо. Адже мова йде про незаконні органи влади та окупаційної адміністрації. Саме незаконність органів влади та те, що адміністрація є окупаційною не дає можливості застосовувати щодо їх внутрішньої діяльності норми вітчизняного законодавства, у тому числі й трудового і виборного права. Погодимося, що незаконні органи влади, а також окупаційні адміністрації діють за межами загальних уявлень про справедливість, правильність тощо, саме тому, що вони є незаконними. Тобто, уявімо, що на власний розсуд країни-окупанта може бути закріплено право обиратись туди, наприклад, і з 16-ти чи 17-ти річного віку, або ж після досягнення 21 року. Таким чином, розмірковувати, нехай і в теорії, про такі елементи формування і діяльності незаконно утворених органів влади чи окупаційної адміністрації, у тому числі як обрання до них осіб, які досягли якогось певного віку (припустимо, 18-ти річного), є неконструктивним.

Слід зазначити, що у ст. 2.3.7 проекту Кримінального кодексу України [3] суб'єктом кримінального правопорушення пропонується визнавати особу, яка вчинила його після досягнення 15-річного віку. Тобто в перспективі може відбутися зменшення віку для визнання особи, в якості суб'єкта кримінального правопорушення.

Якщо фізичний стан, осудність та віковий показник особи – це обов'язкові ознаки, то зазначені у конкретній статті Особливої частини КК України ознаки, які вказують на наявність додаткових рис для суб'єкта, тобто відокремлюють від загального суб'єкта (ч. 1 ст. 18 КК України), роблячи його спеціальним (ч. 2 ст. 18 КК України) – є факультативними. Такими додатковими рисами можуть бути, посада, громадянство, професія тощо. У нашому випадку ми, в першу чергу, розглядаємо таку додаткову ознаку фізичної особи, як громадянство.

У всіх частинах ст. 111¹ КК України, окрім частин 4, 6 та 8 вказується, що протиправна дія вчиняється громадянином України. Інші ж вказівки законодавця на додаткові ознаки суб'єкта, окрім громадянства, відсутні.

На перший погляд, виходячи із суті колабораціонізму, як соціального явища, вбачається очевидним, що правопорушення, описані у статті «Колабораційна діяльність» вчиняються громадянином країни, який добровільно співпрацює з окупаційною цивільною чи військовою владою на шкоду власній державі.

Цієї думки притримуються науковці А. Вознюк, О. Дудоров, Р. Мовчан [4, с. 115], О. Буряк, О. Букреєв, М. Членов [1, с. 60], В. Малюк, А. Швець [2, с. 147] та інші.

У свою чергу, група правників, серед яких І. Яковюк, М. Рубашенко, Н. Шульженко, вказують, що суб'єкт більшості з діянь, описаних у статті 111¹ КК України, є спеціальним, ним може бути лише громадянин України, однак діяння, передбачені частинами 4 і 6, можуть бути вчинені загальним суб'єктом [5].

Більш детальний аналіз норм статті 111¹ КК України, запропонований законодавцем, дозволяє підтримати позицію щодо визначення суб'єкта колабораціонізму у частинах 4 та 6 як не лише як громадянина України, а й іноземця і апатрида.

Зокрема, у ч. 4 ст. 111¹ КК України не конкретизовано, ким може здійснюватися передача матеріальних ресурсів та провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором ані за належністю до громадянства, ані за категорією цивільного права (фізична/юридична особа), ані за будь-якими іншими ознаками, які б дозволили виокремити спеціальний суб'єкт. Не заперечуючи це, окремі правники, як зазначалось вище, доходять висновку, що все ж колабораціонізм притаманний лише спеціальному суб'єкту – громадянину України. Разом з тим, якщо відповідати на питання «ким здійснюється передача матеріальних ресурсів або провадиться господарська діяльність?», вважаємо, що необхідно розглядати також ситуації, коли це здійснює не лише фізична особа, а й юридична, громадське об'єднання чи фізична особа-підприємець.

Так, згідно зі статтею 96³ КК України вчинення від імені юридичної особи її уповноваженою особою кримінальних правопорушень за ст. 111¹ КК України є підставою для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру. Зважаючи на зазначене, необхідно до-

слідити питання застосовування цих заходів у разі, якщо від імені юридичної особи вчиняються дії з ознаками колабораційної діяльності, й ця юридична особа зареєстрована (внесена до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, далі – ЄДР) на території України, однак управлінські/розпорядчі функції від її імені виконуються іноземцем чи особою без громадянства. Таке можливе, оскільки Конституція України декларує для іноземців та осіб без громадянства, які на законних підставах перебувають в Україні, такі ж права, обов'язки і свободи, що і для власних громадян (ст. 26 Конституції України). Також слід зазначити, що іноземці, особи без громадянства, які є службовими особами в установі, підприємстві чи організації, документуються ідентифікаційним номером платника податків, дозволом на працевлаштування.

Вирішення позначеної ситуації вимагає звернення до позиції Міністерства юстиції України, яким зазначається, що юридична особа, як і фізична, є суб'єктом права, учасником суспільних відносин, що виникають у державі. Водночас, вітчизняне законодавство не визнає юридичну особу суб'єктом кримінального правопорушення, аргументуючи це тим, що вона не наділена правосвідомістю та волею приймати будь-які рішення і вчиняти ті чи інші діяння, тому для реалізації її правомочностей від імені та в інтересах юридичної особи діють відповідні фізичні особи, суб'єктивне ставлення яких до вчинюваних діянь і являє собою вираження волі юридичної особи. У зв'язку з цим законодавцем щодо юридичної особи запроваджено саме заходи кримінально-правового характеру (а не визнання її суб'єктом злочину), що застосовуватимуться судом після встановлення винуватості фізичної особи у вчиненні злочину від імені та в інтересах юридичної особи [6].

Констатуємо, що від імені юридичної особи діє керівник/директор чи інша уповноважена на те особа, і ці особи не обов'язково є громадянами України, однак як керівники юридичної особи можуть нести кримінальну відповідальність, доходимо висновку, що заходи кримінально-правового характеру стосовно юридичних осіб є наслідком протиправних дій уповноважених осіб, які діють від імені юридичної особи.

Таким чином, якщо підприємство, організація чи установа зареєстровані в ЄДР, то норми ч. 4 та ч. 6 статті 111¹ КК України цілком можливо застосовувати до їх службових осіб, які діють від імені юрособи, та згодом як підставу для вжиття заходів кримінально-правового характеру стосовно юридичної особи. Тобто, заходи кримінально-правового характеру щодо юрособи вживатимуться лише за результатами підтвердження наявності кримінальних правопорушень в діях керівництва компанії.

Подібне матиме місце й під час кваліфікації правопорушення через призму ч. 6 ст. 111¹ КК України. Організація та проведення заходів політичного характеру, здійснення інформаційної діяльності у співпраці з державою-агресором можуть здійснюватися як громадянами України, так і іноземними громадянами, і апатридами, які діють від імені юридичних осіб - резидентів.

Спроба відокремити колабораційну діяльність від інших схожих дій за спеціальною ознакою – громадянством, пропонується правниками у проекті Кримінального кодексу України. Зокрема, пропонується розмежування таких визначень як «колабораційна діяльність» та «окупаційна діяльність» саме по суб'єкту кримінального правопорушення. При колабораційній діяльності – це громадянин України, при окупаційній – це іноземець або апатрид [3]. Безумовно підтримуючи необхідність розмежування колабораційної діяльності від суміжних правопорушень, у тому числі і за принципом громадянства, звертаємо увагу на те, що питання про відповідальність негромадян України, які від імені юридичної особи-резидента вчиняють протиправні діяння з ознаками ст. 111¹ КК України, залишається невирішеним і для норм, які пропонуються у вищезгаданому проекті Кримінального кодексу України.

Вважаємо, що як колабораційні, можна кваліфікувати дії в тому випадку, коли вони вчиняються громадянином України або від імені юридичної особи, громадського об'єднання або фізичної особи-підприємця, які зареєстровані за законодавством України. З огляду на зазначене, не виключається притягнення до кримінальної відповідальності і осіб без громадянства, й іноземних громадян.

Зважаючи на вищевикладене, вбачається, що позиція законодавця є цілком виправданою. Водночас, юридична лаконічність при формулюванні статті 111¹ КК України призвела до того, що окремі науковці вказують на певну абсурдність при можливості застосування ч. 4 ст. 111¹ КК України, наприклад, щодо всіх господарюючих суб'єктів на території рф, які «проводять господарську діяльність у взаємодії з державою-агресором» [2, с. 147].

Також, розглядаючи питання про спеціального суб'єкта колабораційної діяльності, пропонуємо звернути увагу на думку О. Бантишева та О. Шамари, з якою погоджуємось. Зокрема, що правильніше говорити не про спеціального суб'єкта, а про спеціального виконавця, оскільки співучасниками в такого роду правопорушеннях (організаторами, підбурювачами, пособниками) можуть бути й особи, які не є такими [7, с. 150-151]. Тобто не обов'язково лише громадяни України, а й іноземці та особи без громадянства.

Враховуючи викладене, задля усунення невірного трактування, і, як наслідок, помилковості кваліфікації дій з ознаками ст. 111¹ КК України, зважаючи на наведені вище аргументи, частини 4 та 6 статті 111¹ КК України пропонуємо викласти у такій редакції, де вказано, що протиправні дії вчиняються «громадянином України або службовою особою (у тому числі іноземним громадянином, особою без громадянства) юридичної особи–резидента, громадського об'єднання, фізичною особою–підприємцем».

Вважаємо за необхідне також окремо зупинитись на питанні суб'єкта кримінального правопорушення у частинах 1 та 2 ст. 111¹ КК України. Так, у зв'язку з тим, що покарання за цими частинами, не пов'язане з позбавленням волі, а передбачає виключно (безальтернативно) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (на відміну від частин 3–8 ст. 111¹ КК України, де таке покарання є додатковим), то, відповідно до ст. 12 КК України, у частинах 1 та 2 ст. 111¹ КК України описані кримінальні проступки.

Верховний Суд [8; 9] та окремі місцеві суди [10] у своїх рішеннях вказують, що такий вид покарання (тобто, передбачений у частинах 1 та 2 ст. 111¹ КК України) може застосовуватися як до осіб, які вже обіймають певні посади або здійснюють відповідну діяльність, так і до осіб, які в майбутньому можуть обійняти такі посади або здійснювати відповідну діяльність (тобто покарання «на майбутнє»). Про можливість застосування покарання «на майбутнє» пише й науковець М. Хавронюк [11].

Водночас, В. Тютюгін займає іншу позицію, яку вважаємо справедливою та підтримуємо, зазначаючи, що вчинити правопорушення, за яке передбачена санкція у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю може лише особа, яка наділена ознаками спеціального суб'єкта, тобто вчиняє протиправну дію, використовуючи своє службове становище чи іншу спеціальну діяльність [12].

Із висновків, які робить В. Тютюгін [12], слідує, що коло суб'єктів у цьому випадку обмежується не лише за ознакою громадянства, а й особами, які обіймають певні посади чи займаються певною діяльністю. А, очевидно, що обмеження (звуження) кола осіб, які можуть бути суб'єктами кримінального правопорушення чи то за рахунок прямої вказівки у диспозиції, чи то шляхом виключення окремих категорій осіб із загального кола, або ж якщо це впливає із санкції (має місце у нашому випадку) тощо, свідчить про спеціальність суб'єкта у конкретному кримінальному правопорушенні. Вказану тезу у своїх працях проголошували такі науковці як В. Навроцький та З. Загинеї-Заболотенко, які, зокрема, дійшли висновку, що «якщо у санкції статті міститься безальтернативне основне покарання у виді позбавлення права, то й суб'єкт відповідного кримінального правопорушення – спеціальний (особа, яка обіймає відповідну посаду або здійснює певну діяльність)» [13; 14].

Погоджуючись із зазначеними вченими, переконані, що позбавляти людину права обіймати посаду, яку людина не обіймає, і, можливо не має наміру колись обійняти, чи обмежувати її право займатися певною діяльністю, знову таки, якою людина не займається, і можливо ніколи не буде займатися (навіть наміру не має займатися) у якості основної/єдиної санкції, не можна вважати адекватним покаранням за вчинене правопорушення.

Водночас, рішення судів, про які зазначалось вище, принаймні на сьогодні, не дозволяють говорити про обмеження кола суб'єктів кримінального правопорушення за частинами 1 та 2 ст. 111¹ КК України відповідно до санкції, тобто визначити тут спеціальних суб'єктів.

Продовжуючи тему призначення покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю особам, які такі посади не займають та таку діяльність не проводять, у контексті дослідження суб'єкта, пропонуємо змодельовати ситуацію, за якої кримінальне правопорушення, суть якого полягає у публічному запереченні здійснення збройної агресії проти України, або ж, припустимо, у публічних закликах до невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України, вчиняється неповнолітнім громадянином України.

Аналіз змодельованої ситуації, свідчить, що сконструйовані таким чином, як є зараз, частини 1 та 2 статті «Колабораційна діяльність», фактично дозволяють робити безкарними описані кримінальні проступки для неповнолітніх, ба більше – порушують питання відсутності рецидиву, суть якого є у вчиненні нового умисного кримінального правопорушення особою, яка має судимість за умисне кримінальне правопорушення (ст. 34 КК України). Адже відповідно до ч. 2 ст. 98 КК України позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю до неповнолітнього можливо застосовувати лише у вигляді додаткового покарання, але аж ніяк як основного. Таким чином, неповнолітнього неможливо осудити за вчинення кримінальних правопорушень, передбачених частинами 1 та 2 ст. 111¹. За відсутності судимості (навіть за умови визнання його винуватості), неповнолітній в подальшому безкарно може вчиняти цю ж протиправну дію ще раз і ще раз (аж допоки не досягне повноліття). Кажучи іншими словами реалізувати санкцію у вказаних частинах ст. 111¹ щодо до неповнолітнього – неможливо.

Не погоджуємось із тезою окремих науковців [15] про те, що завдяки санкції частин 1 та 2 ст. 111¹ КК України звужується коло осіб, яким може бути інкриміноване діяння у зазначених частинах – з переліку суб'єктів виключаються неповнолітні. Оскільки «інкримінувати» означає «обвинувачувати когось» або «ставити за провину комусь» [16], то цілком справедливо, що інкримінувати дії за ч. 1 та ч. 2 осудним неповнолітнім громадянам України можна. Однак, вирок суду за цими статтями зможе отримати лише громадянин, який є повнолітнім. А осудити неповнолітнього за ці кримінальні правопорушення фактично неможливо. Тобто неповнолітній громадянин буде визнаний суб'єктом злочину, але залишиться незасудженим, оскільки покарання йому призначити неможливо.

Підсумовуючи викладене, погоджуємось з окремими науковцями [12], що частини 1 та 2 статті «Колабораційна діяльність» потребують перегляду законодавцем. Як один з варіантів, проблема засудження особи, яка не обіймає посад та не займається певною діяльністю, може бути вирішена шляхом внесення змін до санкцій за частинами 1 та 2. Зокрема, окрім застосування покарання у виді позбавлення права, передбачити можливість накладення штрафу або призначення громадських робіт.

Зазначене остаточно дозволить говорити про спеціального суб'єкта у вказаних частинах лише за принципом громадянства і унеможливить уникнення фактичного (при наявності «покарання на майбутнє») покарання за вчинений проступок неповнолітніх, а також категорією громадян, які не займають певних посад та не займаються певною діяльністю.

Висновки. Детальний розгляд питання щодо суб'єкта колабораційної діяльності дозволяє зробити наступні висновки.

Констатуємо, що суб'єктом кримінального правопорушення, за діяння передбачені частинами 1, 2, 3, 5 та 7 статті «Колабораційна діяльність» є осудні громадяни України, яким виповнилось 16 років. У частинах 4, 6 та 8 (тільки, коли має місце відсилка до ч. 6) діяння кваліфікуються як колабораційні, якщо вони вчиняються суб'єктом – фізичною особою (громадянином України, іноземцем або особою без громадянства).

З урахуванням практики суду, суб'єкт у частинах 1 та 2 не є спеціальним за ознакою осіб, які обіймають певні посади чи займаються певною діяльністю. Спеціальна ознака суб'єкта у зазначених частинах визначається лише громадянством України.

За підсумками проведеного аналізу положень статті «Колабораційна діяльність» на предмет визначення суб'єкта кримінальних правопорушень, зроблено висновок про недосконалість викладених законодавцем норм, що, за певних обставин, може призвести до невірної кваліфікації кримінальних правопорушень з ознаками колабораційних діянь. Як результат запропоновано:

- внести зміни у санкції за частинами 1 та 2 – вказавши як альтернативний вид покарання за діяння, передбачені цими частинами, окрім застосування покарання у виді позбавлення права, й інші – накладення штрафу або призначення громадських робіт;
- частини 4 та 6 статті 111¹ КК України викласти у такій редакції, де зазначити, що протиправні дії вчиняються «громадянином України або службовою особою (у тому числі іноземним громадянином, особою без громадянства) юридичної особи–резидента, громадського об'єднання, фізичною особою – підприємцем».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Колабораційна діяльність: загальні засади кримінально-правової кваліфікації: практич. порадник / О.О. Буряк та ін. / за заг. ред. А.З. Швеця. Харків: Право, 2022. 98 с.

2. Злочинна колаборація в умовах збройної агресії: практич. порадник з кримінально-правової оцінки та розмежування / за заг. ред. В.В. Малюка. Київ: Алерта, 2023. 312 с.
3. Контрольний текст проєкту (станом на 22.05.2023 року з врахуванням рекомендацій лінгвістичної експертизи та окремих зауважень національних і зарубіжних експертів) Кримінальний кодекс України. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/05/22/kontrolnyj-tekst-proektu-kk-22-05-2023.pdf> (дата звернення: 27.01.2025).
4. Новели кримінального законодавства України, прийняті в умовах воєнного стану: науково-практичний коментар / А.А. Вознюк та ін.; за ред. А.А. Вознюка, Р.О. Мовчана, В.В. Чернея. Київ: Норма права, 2022. 278 с., с. 115.
5. Рубашенко М. Колабораційна діяльність (ст. 111-1 КК): загальний огляд та деякі законодавчі недоліки / М. Рубашенко, І. Яковюк, Н. Шульженкою *Деокупація. Юридичний фронт: матеріали Міжнар. експерт. круглого столу* (Київ, 18 берез. 2022 р.). С. 130–134. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/jspui/handle/123456789/19743> (дата звернення: 27.01.2025).
6. Лист Міністерства юстиції України від 26.11.2013 р. № 1169-0-3-13/11 «Щодо надання роз'яснень положень Закону України від 23 травня 2013 року № 314-VII». URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=09DF1CABA2&abz=GF5NV> (дата звернення: 27.01.2025).
7. Бантишев О.Ф., Шамара О.В. Кримінальна відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України (проблеми кваліфікації): монографія. Луганськ: ТОВ «Віртуальна реальність», 2014. 240 с.
8. Постанова Верховного Суду від 01.11.2018 р. у справі № 753/12073/15-к (провадження № 51-2250км18). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77654120> (дата звернення: 30.04.2025).
9. Постанова Верховного Суду від 04.04.2023 р. у справі № 295/5493/22 (провадження № 51-791км23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110055033> (дата звернення: 30.04.2025).
10. Вирок Бердичівського міськрайонного суду Житомирської області від 04.04.2022 р. у справі № 274/1472/22 (провадження № 1-кп/0274/481/22). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103849145> (дата звернення: 30.04.2025).
11. М. Хавронюк. Кримінальна відповідальність за колабораціонізм. URL: https://pravo.org.ua/blogs/kolaboratsijna-diyalnist-nova-stattya-kryminalnogo-kodeksu/?fbclid=IwAR111pJ_9XhA4w5oDl17C1Fo6-Az2cbbX6KpV0Mzh3OjISxXT5Fqi0UUpb0 (дата звернення: 30.04.2025).
12. Тютюгін В.І. Чергові плоди безсистемної «новелізації» кримінального законодавства України. *Вісник Асоціації кримінального права України: електрон. наук. вид.* / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Громад. орг. «Всеукр. асоц. кримін. права». Харків: 2023. – Вип. 1(19). URL: <http://vakp.nlu.edu.ua/article/view/281137> (дата звернення: 29.04.2025).
13. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації. URL: <https://studfile.net/preview/5455569> (дата звернення: 30.04.2025).
14. Загіней-Заболотенко З.А. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як основне покарання за окремі форми колабораційної діяльності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 5. С. 479–482. URL: http://www.lsej.org.ua/5_2022/114.pdf (дата звернення: 30.04.2025).
15. Матюшенко О. Проблемні питання позбавлення права обіймати посади або займатися певною діяльністю за колабораційну діяльність. *Вісник Асоціації кримінального права України*, 2022, № 1(17), с. 116. URL: <http://vakp.nlu.edu.ua/issue/view/15629> (дата звернення: 02.05.2025).
16. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І.К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970–1980. Т. 4. С. 31. URL: <http://ukrlit.org/slovnyk/інкримінувати> (дата звернення: 02.05.2025).